

3. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу. Київ: Атіка, 2008. 352 с.
4. Лапкін А. В. Особливості професійної етики співробітників правоохоронних органів. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 2(6). С. 83–86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2023-2-6-15>.

*Шевчук Віктор,
д.ю.н., професор,
в.о. завідувача кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник НДІ
вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
Заслужений юрист України*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних реаліях воєнного часу корупція в Україні стала чинником, що реально загрожує національній безпеці та конституційному ладу держави, перешкоджає імплементації належних антикорупційних норм в сучасне українське законодавство, створює перешкоди для європейській інтеграції України. Корупція, як системне явище, була і залишається нині в умовах воєнного стану однією із найбільш складних та досі не вирішених проблем для України, що становить загрозу національній безпеці, державності, політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення конституційних принципів демократії та верховенства права.

Рівень корупції в Україні на сьогодні є досить високим, незважаючи на те, що було багато змін, які стосуються антикорупційного законодавства, антикорупційної експертизи. Протягом останніх років активно змінювалось законодавство для приведення його у відповідність до європейських стандартів. Варто відзначити, що не завжди такі зміни приводять до позитивних результатів. З позитивних результатів є те, що Україна піднялась в рейтингу країн з низьким рівнем, посиливши

своє становище у декілька позицій. Варто зазначити, що Україна піднялася у рейтингу «Індекс сприйняття корупції», складеному організацією Transparency International за 2022 рік. Україна посіла 116-те місце зі 180 країн, набравши 33 бали. В 2021 році Україна посідала 122-ге місце [1].

У звіті зазначається, що незважаючи на низькі показники, постраждала від війни Україна є однією з небагатьох країн, яка значно покращила свої результати, набравши вісім балів з 2013 року. Україна давно бореться із системним зловживанням владою, але зробила важливі кроки для покращення конт-ролю та підзвітності. За словами регіональної радниці Transparency International у Східній Європі та Центральній Азії А. Мирзабекової, повномасштабне вторгнення росії в Україну у стало «найжорстокішим результатом нестримної корупції та kleptocracii» за весь 2022 рік. Крім цього, як відмічено у звіті, вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року стало яскравим нагадуванням про загрозу, яку становлять корупція та відсутність підзвітності уряду для глобального миру та безпеки [4].

Слід констатувати, що корупція охопила всі сфери суспільного життя. У сфері оборони та воєнної безпеки вона завдає найбільш нищівного удару, оскільки знижує ефективність військової організації та боєздатність армії, вивчає необхідні для війська ресурси або завищує їх ринкову вартість, негативно впливає на морально-психологічний стан населення, заплямовує репутацію органів державної влади, Міністерства оборони та Збройних Сил України. Якщо в мирний час корупційні прояви є чинником уповільнення розвитку держави загалом, то в умовах війни такі корупційні прояви можуть слугувати загрозою існування держави в цілому [2, с. 898].

Вбачається, що трансформація злочинності в Україні під час війни значно вплинули на зміну пріоритетів завдань криміналістики та особливості формування і застосування криміналістичних знань в умовах воєнного стану. За таких обставин головним завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, прийомів та методів, що дозволяють збирати, досліджувати, використовувати доказову інформацію в умовах війни та глобальних загроз. У зв'язку із цим, гостро постало питання щодо створення та запровадження дієвого та ефективного захисту відносин, що забезпечують протидію корупції в Україні, як кримінально-правовими, так і криміналістичними засобами [3; 5; 6].

В таких умовах гостро постає питання про підвищення ролі криміналістики у розслідування корупційних кримінальних правопорушень, підвищення ефективності їх виявлення, розкриття та розслідування, проблеми протидії щодо яких в сучасних реаліях війни набули актуальності. Тому перед криміналістикою постають завдання, які пов'язані із забезпеченням діяльності органів правопорядку та інших спеціальних суб'єктів такої протидії ефективними криміналістичними рекомендаціями у боротьбі із сучасною злочинністю, зокрема у виявленні та розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень.

Одним із найбільш перспективних напрямів забезпечення протидії корупційних кримінальних правопорушень, на наш погляд, сьогодні набуває їх належне криміналістичне забезпечення, яке набуває комплексного характеру. Ключовим завданням криміналістики в сучасних умовах є розроблення засад криміналістичного забезпечення розслідування корупційних кримінальних правопорушень, яка має нині досить багато резервів та перспективних практичних можливостей, здатних оптимізувати діяльність по протидії корупції в Україні. Вбачається, що комплексне вирішення цієї проблеми передбачає врахування трьох напрямів – техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний та напрямок методико-криміналістичний [5, с. 155–159].

Техніко-криміналістичне забезпечення передбачає розроблення та впровадження інноваційних криміналістичних продуктів, спрямованих на оптимізацію виявлення та розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень. До таких можна віднести нові розроблені техніко-криміналістичні засоби, сучасні інформаційні технології, електронні бази знань, методи фіксації, аналізу збору та оцінки доказової інформації. Особливого значення набуває застосування інформаційно-пошукових систем, 3D цифрових технологій, систем відеоспостереження, електронних контролерів, безпілотних літальних апаратів, ідентифікаційних біометричних систем, а також технологій штучного інтелекту. При цьому важливим є залучення експерта і спеціаліста та проведення судових експертиз.

Тактико-криміналістичний напрямок має включати розроблення рекомендацій щодо тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на розв'язання важливих криміналістичних завдань розслідування таких кримінальних правопорушень. Це зумовлює необхідність розроблення нових тактичних

прийомів по збору доказів, перегляд можливостей проведення тактичних комбінацій, тактичних операцій, створення та використання алгоритмів і програм дій слідчого, детектива для вирішення криміналістичних й інших завдань у тих чи інших ситуаціях.

У свою чергу методико-криміналістичній напрямок забезпечення розслідування корупційних кримінальних правопорушень має включати необхідність розроблення комплексної методики розслідування таких кримінальних правопорушень, формування і удосконалення окремих криміналістичних методик. Вони мають бути спрямовані на проведення досліджень методик виявлення та розслідування нових видів таких кримінальних правопорушень, застосовуючи новітні підходи та розраховуючи рекомендації на конкретних адресатів – слідчих, детективів, оперативних працівників та інших суб'єктів взаємодії цього процесу. Важливим є активне впровадження та застосування сучасних інформаційних технологій, що сприяє розробленню проблем алгоритмізації та програмуванню процесу розслідування таких кримінальних правопорушень. Цікавим з практичної точки зору вбачається розроблення Автоматизованого робочого місця (АРМ) слідчого, детектива, судового експерта та АРМ для роботи з технологіями OSINT та ін.

Перспективними напрямками удосконалення діяльності у протидії корупційним кримінальним правопорушенням сьогодні є : використання спеціальних та криміналістичних знань при виявленні та розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень; взаємодія слідчого, детектива із іншими органами правопорядку та суб'єктами такої взаємодії, включаючи міжнародне співробітництво; розроблення та впровадження інноваційних криміналістичних продуктів та інформаційних технологій у сферу протидії цієї категорії кримінальних правопорушень; виявлення, нейтралізація та подолання протидії розслідуванню корупційних кримінальних правопорушень; запровадження дієвих механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення обміну інформацією; підготовка та підбір висококваліфікованих та професійних кадрів, тобто належне кадрове забезпечення; науково-методичне забезпечення ефективної роботи суб'єктів протидії корупції; удосконалення законодавчого забезпечення та розроблення засад криміналістичного забезпечення діяльності з розслідування.

Таким чином, в реаліях сьогодення ефективність протидії корупції в Україні є комплексною проблемою, яка потребує сьогодні ефективного

вирішення низки завдань та подолання сучасних викликів в умовах війни. Розв'язання таких завдань передбачає створення відповідного механізму та запровадження ефективної системи протидії корупційним кримінальним правопорушенням в сучасних умовах воєнного стану, реформування кримінального і кримінального процесуального законодавства, вжиття невідкладних заходів, спрямованих на удосконалення правозастосовної практики, що ґрунтуються на новітніх досягненнях криміналістичної науки, техніки та міжнародного досвіду.

Література

1. Corruption Perceptions Index – Explore – Transparency.org <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/ukr>
2. Konovalova V. O., Shevchuk V. M. Modern criminalistics in the conditions of war: problems of adaptation and reload. Modern research in world science: Proceedings of the 5th International scientific and practical conference (August 7–9, 2022). SPC —Sci-conf.com.ua. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 896–903.
3. Matulienė, S., Shevchuk, V., & Baltrūnienė, J. Artificial Intelligence in Law Enforcement and Justice Bodies: Domestic and European Experience. Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics, 2023, 29(4), 12–46.
4. Україна піднялася в рейтингу «Індекс сприйняття корупції» – портал новин LB.ua https://lb.ua/news/2023/01/31/544297_ukraina_pidnyalasya_reytingu_indeks.html
5. Шевчук В. М. Проблеми формування та реалізації криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості. Запобігання корупції у приватному секторі : матеріали наук.-практ. «круглого столу» (Харків, 1 липня 2020 р.). Харків : Право, 2020. С. 155–159.
6. Shevchuk V. M. Development of digital criminalistics in the conditions of war in Ukraine. Diversity and inclusion in scientific area. II International Scientific and Practical Conference (January 26–28, 2023; Warsaw, Poland). №. 140. Warsaw, Poland, Ceac Polonia, SPC «InterConf», 2023. Pp. 442–450.